

VILA I MORENO, Xavier (ed). *Survival and Development of Language Communities. Prospects and Challenges*. Bristol: Multilingual Matters, 2013, 218 p.

Maite Puigdevall*

Entre octubre i desembre de 2009 el Centre Universitari de Sociolingüística i Comunicació (CUSC) de la Universitat de Barcelona va organitzar tres seminaris amb la participació d'experts de diferents països sobre la situació sociolingüística de diferents comunitats lingüístiques mitjanes (CLM) i els reptes que suposa la mundialització. Més discussions sobre aquests casos es van produir també el 2010 i el 2011. Aquest llibre és el resultat de la recopilació dels continguts d'aquests seminaris i de les diferents aportacions que es van fer durant la seva celebració. Els casos presentats són els de les següents llengües: txec, danès, eslovè, hebreu, estonià, letó i català. Hi ha altres dos casos que es van presentar en els seminaris però que finalment no han format part d'aquest volum, són els casos de l'holandès i del finès. És important tenir present que aquesta obra s'emmarca en un projecte més ampli, anomenat «**La sostenibilitat de les comunitats lingüístiques mitjanes (CLM) en l'època de la globalització: noves tendències, noves solucions?**» que va començar el 2007 en col·laboració amb la Casa de les llengües i que ha produït altres articles i continguts molt interessants de consultar i que constitueixen un complement a les dades que es presenten en aquest volum.¹

Una de les virtuts d'aquest volum és que no es tracta només d'una compilació de diferents casos, que ja de per si les comunitats lingüístiques presentades són molt interessants per la qualitat dels seus continguts i anàlisi dels reptes als quals han de fer front per assegurar la seva sostenibilitat. L'obra parteix de la voluntat de buscar què podem aprendre de l'anàlisi i la comparació de diferents fenòmens característics de les comunitats lingüístiques mitjanes, o sigui, aquelles que són massa petites per ser considerades dominants (amb molts milions de parlants) i massa robustes per ser considerades minoritàries o en perill de desaparèixer (amb només uns quants milers de parlants). Així un dels punts forts del llibre, que li donen consistència i solidesa, són l'excel·lent introducció, on l'autor discuteix sobre les possibilitats que obre el concepte de CLM, i l'encara més excel·lent conclusió on va recopilant, discutint i analitzant de manera minuciosa cada un dels fenòmens més transcendents identificats en els diferents casos, buscant-ne les similituds i les diferències per arribar a conclusions sobre la diversitat lingüística i els processos de mundialització, les condicions de la sostenibilitat de les comunitats lingüístiques i quines lliçons es poden aprendre per tal que altres comunitats lingüístiques amb característiques similars se'n puguin beneficiar.

Com dèiem anteriorment, en la introducció del llibre l'autor ens presenta el concepte de comunitat lingüística mitjana (CLM) i què suposa en termes teòrics i analítics adoptar aquesta categorització. Per l'autor les aportacions d'aquest volum constitueixen un primer intent de trencar amb la dicotomia, al seu parer massa simple, de comunitats lingüístiques «majoritàries» vs. «minoritàries» o de llengües més o menys usades.

És molt simptomàtic que aquesta proposta d'analitzar les CLM sorgeixi de Catalunya i que el cas català formi part d'aquest volum, tot i tractar-se de l'única llengua analitzada que no compta amb un estat al darrere, si exceptuem Andorra, que per les seves dimensions i característiques no pot comparar-se a altres estats. Tot i que l'editor i autor de la introducció i les conclusions, Xavier Vila, no en parla explícitament en aquest llibre, a Catalunya es debat si el català té més en comú amb les llengües europees minoritzades, com ara el basc, gallec, gal·lès, bretó, frisó, etc., o amb llengües «estamentals» de dimensió mitjana. De fet, potser caldria

* Maite Puigdevall, professora de la Universitat Oberta de Catalunya.

Citació recomanada: PUIGDEVALL, MAITE «Vila i Moreno, Xavier (ed). *Survival and Development of Language Communities. Prospects and Challenges*. Bristol: Multilingual Matters, 2013, 218 p.» *Revista de Llengua i Dret*, núm. 61, 2014, p. 252-254, DOI: [10.2436/20.8030.02.70](https://doi.org/10.2436/20.8030.02.70)

¹ Podeu visitar la pàgina web del projecte a la següent adreça: www.ub.edu/cusc/llenguesmitjanes/ on hi trobareu també els vídeos de les diferents intervencions i discussions, així com altres documents i treballs que han sorgit d'aquest projecte.

filat més prim i dir que des de les agències de política lingüística catalanes, i sobretot des de la Secretaria de política lingüística, hi ha la voluntat de marcar distàncies amb aquestes comunitats minoritzades i presentar el català com una llengua robusta, encara que sense estat al darrere, però sí amb estructures polítiques subestatal. De fet podríem dir que el català estaria a mig camí entre les llengües minoritzades i les CLM, tot i que és cert que pels fenòmens que es presenten en aquest volum té molt de sentit que es pugui presentar la comunitat catalana de forma comparativa amb aquestes comunitats mitjanes, pels contrastos que apareixen, sobretot en l'àmbit de l'ús en les administracions (sobretot la central) així com en el sector privat.

L'autor presenta clarament quins són els requisits per incloure les comunitats que han format part del projecte i també presents, encara que no totes, en aquest volum. Aquestes comunitats havien de complir tres requisits: a) tenir entre 1 i 25 milions de parlants; b) tenir una saludable transmissió intergeneracional de la llengua i c) ser societats postindustrials avançades socioeconòmicament.

El gran gruix del llibre està dedicat, doncs, a la presentació de cada un d'aquests casos i, tot i que els capítols no tenen estrictament el mateix format quant a la presentació dels continguts, sí que tots ells presenten dades similars; encara que en alguns es posa més èmfasi en unes qüestions que en d'altres, depenent dels fenòmens més específics de cada una d'elles. Els temes serien: les dades demolingüístiques, de coneixement i ús; qüestions de corpus, o sigui d'establiment i elaboració de les llengües; les ideologies lingüístiques; la diversitat etnolingüística interna i l'aprenentatge i ús de les llengües com a segones llengües per part d'immigrants i/o de minories extrínseques; les polítiques lingüístiques de l'estat i l'efecte dels mercats; el coneixement i l'ús de l'anglès com a llengua franca en alguns àmbits concrets, i els reptes als quals han de fer front per a la seva sostenibilitat futura.

El primer cas presentat és el del txec, a càrrec de Jiří Nekvapil (Universitat Carolina de Praga). Els aspectes relacionats amb les ideologies lingüístiques relacionades amb la sensació que la llengua està amenaçada o en perill i que van associades al complex de «nació petita» ocupen un bon espai en aquest capítol. Una d'aquestes conseqüències és l'expectativa que el txec només el parlen els txecs i que per tant els estrangers no tenen perquè aprendre'l. Això té implicacions per a les polítiques lingüístiques relacionades sobretot amb la promoció del txec fora de les seves fronteres, però també per a les polítiques d'aprenentatge del txec com a segona llengua.

J. Normann Jørgensen (Universitat de Copenhaguen) és l'autor del capítol dedicat al danès. El cas del danès té també les seves especificitats encara que es tracti *a priori* d'una llengua establerta i d'estat. Hi tenen també un pes important les ideologies lingüístiques relacionades amb la variabilitat dialectal, la pèrdua progressiva d'intercomprensió d'altres llengües escandinaves per part dels seus parlants, però sobretot els debats lingüístics tenen l'anglès i la seva posició i ús en els àmbits de l'educació superior, la ciència, els negocis i com a marca de cosmopolitanisme.

El capítol següent està dedicat a l'eslovè i va a càrrec de Maja Bitenec (Universitat de Ljubljana). L'autora no només se centra en la situació de l'eslovè a Eslovènia, on en principi gaudeix d'un ús generalitzat en tots els àmbits de la societat, sinó també a Itàlia, Hongria i Àustria. Les ideologies lingüístiques imperants a Eslovènia donen molta importància a l'ús correcte de la llengua, cosa que provoca moltes inseguretats tant a parlants nadius com a neoparlants. L'anglès i la seva posició i ús en l'àmbit de l'ensenyament superior també és un tema de preocupació en els debats lingüístics.

Anat Stavans (Universitat Hebrea de Jerusalem) presenta la situació de l'hebreu en un Israel multilingüe. L'hebreu és potser el cas més conegut de revitalització lingüística reeixida. Així i tot aquest procés de revitalització té els seus punts forts i febles, sobretot per la disparitat en l'adopció d'aquesta llengua per part de diferents diàspores jueves que s'han establert a Israel. Com en els altres casos comentats, l'anglès també genera debat i polèmica pel fet d'ocupar una posició de llengua pivot com a llengua de comunicació internacional i ben present també en els àmbits acadèmics i comercials.

Els dos següents capítols estan dedicats a dues llengües de dos països bàltics, l'estonià i el letó, que tenen força aspectes en comú, però que val la pena distingir-los ja que, de fet, pertanyen a dues famílies lingüístiques diferents, la primera a la família finoúgrica i la segona a la bàltica.

Delaney Skerret (Universitat de Queensland, Austràlia) ens presenta, en un dels capítols més reeixits del llibre, el cas de l'estonià. Des d'una aproximació històrico-estructural dedica la major part d'atenció a les relacions entre els parlants de les dues llengües més parlades del país, l'estonià i el rus. L'estonià va avançant mica en mica com a llengua nacional, però els aspectes lligats a la llengua estoniana i la condició de ciutadà, constitueixen un repte molt important per una bona part de la població russòfona. Segons l'autor, el país està vivint un lent procés d'integració etnolingüística on els parlants de rus se senten cada cop més estonians sense

abandonar la seva llengua. Aquest procés lent i fràgil compta tanmateix amb algunes dificultats provinents dels mateixos estonians d'origen, però també des de les autoritats russes que continuen volent exercir la seva influència en la comunitat russòfona.

El cas letó ens el presenta Uldis Ozolins (Universitat de Sydney Occidental, Austràlia). Com en el cas de l'estonià, el focus principal de debat se centra en les relacions entre els parlants de letó i de rus, i sobretot què suposa el fet que un gran nombre de parlants d'origen russòfon hagin també esdevingut nous parlants de letó. Un dels fenòmens que no ajuda aquests nous parlants és la tendència dels parlants de letó a canviar de llengua, cosa que constitueix un dels punts d'atenció de les accions de planificació lingüística.

Finalment, el darrer capítol de casos està dedicat al català, els autors del qual són Emili Boix i Jaume Farràs (Universitat de Barcelona). Com dèiem anteriorment, el català és l'únic cas presentat que no compta amb un estat al darrere, exceptuant Andorra. Aquest fet condiciona el seu ús i establiment tant en l'administració central com en altres àmbits, sobretot el món comercial i de negocis. Així i tot el català, malgrat no tenir estructures polítiques poderoses en forma d'estat, gaudeix de bona salut, sobretot a Catalunya; la seva transmissió intergeneracional està assegurada i també incorpora milers de nous parlants fent-la una de les comunitats més bilingües d'Europa.

El llibre finalitza amb un excel·lent capítol conclusiu, que pretén ser una síntesi preliminar dels reptes que han de fer front les CLM presentades en el volum. Vila va desgranant de forma detallada els principals fenòmens que afecten aquestes comunitats, començant per la sostenibilitat demogràfica; el seu grau d'elaboració lingüística; la intensitat de la seva bilingüització; el rol de l'estat i els mercats; la diversitat etnolingüística interna deguda als moviments de població així com el rol de l'anglès en alguns àmbits específics. El llibre acaba, tal com diu Vila, amb algunes bones notícies respecte la diversitat lingüística: *a)* no hi ha necessitat en aquestes CLM de canviar a una llengua internacional en la majoria de dominis o àmbits per tal de progressar econòmicament, *b)* les CLM tenen llengües elaborades i completes que es poden usar amb efectivitat en tots els àmbits socials, encara que no sigui de manera exclusiva, *c)* no cal que siguin societats monolingües per tal de ser sostenibles, o sigui que el bilingüisme no porta necessàriament al canvi o pèrdua lingüística, *d)* CLM necessiten polítiques favorables per part dels seus estats i és pràcticament impossible aconseguir l'establiment lingüístic si no hi ha un estat al darrere o un estat disposat a portar a terme polítiques al seu favor; *e)* l'anglès, encara que té molta presència i ús en les CLM analitzades, sobretot en l'educació superior, la recerca i l'entreteniment, no s'està vernacularitzant, i *f)* la vitalitat etnolingüística és més important per la sostenibilitat de les CLM que no pas la seva mida.